

УДК 37.1174

Майборода Р.В.

Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ, АКАДЕМІЧНА ТА ПРОФЕСІЙНА МОБІЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У КОНТЕКСТІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Анотація. У статті аналізуються аспекти формування професійної майбутності майбутніх економістів заходами іноземної мови. Автор зазначає, що потенціал іноземної мови не використовується у повній мірі, оскільки навчання цій дисципліні ведеться окремо з формуванням професійної компетенції майбутнього економіста. Аналізується досвід викладання курсу іноземної мови на немовних факультетах на основі предметно-мовного інтегрованого навчання CLIL (Content and Language Integrated Learning). Розглядаються переваги інноваційного навчання, що спрямоване на вдосконалення професійно-освітніх потреб студентів, розвиток професійної мобільності та творчого мислення. Зроблено висновок про те, що вивчення іноземної мови у професійному середовищі одночасно є додатковим засобом для досягнення високих освітніх результатів.

Ключові слова: професійна мобільність, компетентісний підхід, предметно-мовне інтегроване навчання, предметно-мовна інтеграція, неперервна мовна освіта.

Maiboroda Rymma

Mykolayiv V.O. Sukhomlynskyi National University

COMPETITIVENESS, ACADEMIC AND PROFESSIONAL MOBILITY DEVELOPMENT FOR STUDENTS SPECIALIZING IN ECONOMICS IN THE CONTEXT OF THE FOREIGN LANGUAGES STUDY

Summary. The article deals with the problem of competitiveness, academic and professional mobility development for students specializing in Economics in the context of the foreign languages study. Knowledge of a foreign language increases the competitiveness of the candidate in the labor market, promotes international mobility. Indicators of successful study of the language of business are good results in mastering the rules of communicative behavior in situations of intercultural communication, acquiring knowledge in the directions of development of the world of science in the relevant fields, rules of negotiation and business terminology. It is noted that the potential of a foreign language is not used in full since training in this discipline is delivered separately with the development of professional competence of the future specialist. The paper analyzes the existing experience of teaching English at non-linguistic faculties using CLIL (Content and Language Integrated Learning) approach. One of the advantages of this technique is to increase the motivation to learn a foreign language by those who study. Learning the language becomes more purposeful, since the language is used to solve specific communicative tasks. It suggests the ways of professional mobility development by means of foreign languages. It discusses the advantages of innovative teaching, which is aimed at meeting the professional and educational needs of students, the development of professional mobility and creative thinking. It is concluded that studying a foreign language and non-language subject at the same time is an additional means to achieve high educational outcomes.

Keywords: professional development, competence approach, content and language integrated leaning, approach, content and learning integration, continuous language education.

Постановка проблеми. Сучасний світ характеризується швидкими змінами. Такі важливі фактори, як глобалізація, розвиток інформаційних та комунікативних технологій, керування знаннями та необхідність підтримки та регулювання диверсифікації, створюють зовсім інше середовище для освіти.

У західноєвропейських країнах у професійній освіті та підготовці (VET – Vocational Educational Training) прийнятий вираз «навчання на основі компетенцій». Згідно рекомендаціям Єврокомісії кожен європейець повинен оволодіти 8 ключовими компетенціями. До них відносяться: 1) компетенції в області рідної мови; 2) компетенції у сфері іноземних мов; 3) математична та фундаментальна, природничо-наукова та технічна компетенція; 4) комп'ютерна компетенція; 5) учбова компетенція; 6) міжособистісна, міжкультурна та соціальна компетенції, а також громадянська компетенція; 7) компетенція підприємництва; 8) культурна компетенція. Ці компетенції підтримуються певними здібностями, до яких належать критичне мислення, креативність, активна

життєва позиція. Разом ці здібності сприяють розвитку особистості, активній взаємодії та покращенню працевлаштування.

Мобільність є конкурентною перевагою особистості в умовах конкурентного глобального ринку праці. У міжнародній спільноті мобільність вважається важливою ресурсною характеристикою в освіті та на ринку праці. У країнах Європи вже декілька десятиліть активно діють програми академічної мобільності, що здійснюються при підтримці федеральних структур та незалежних наукових фондів.

Аналіз останніх джерел та публікацій. Окремі аспекти проблеми досліджено у таких напрямках: підготовка менеджерів до іншомовного спілкування (В. Борщовецька, Ю. Гапон, Н. Логутіна та інші); формування готовності фахівців немовних спеціальностей до іншомовного спілкування (М. Бабинець, М. Галицька, Л. Гапоненко та інші); використання інформаційних технологій у процесі підготовки фахівців до професійного спілкування (Б. Барет, Л. Морська, С. Яцюк та інші); шляхи підвищення рівня підготовки фахівців

до професійного (ділового) спілкування (І. Берман, І. Козубовська, О. Куліш та інші); питання розвитку комунікативної компетентності студентів (Л. Барановська, С. Козак, Д. Хаймз та інші); формування професійної іншомовної компетенції майбутніх фахівців (Р. Гришкова, Н. Микитенко, М. Прадівляний та інші); формування комунікативних умінь у процесі підготовки до професійного спілкування фахівців немовних спеціальностей (Т. Брик, О. Клименко, В. Коломієць та інші); формування культури професійного спілкування фахівців економічних спеціальностей (А. Бичок, В. Лівенцова та інші); використання ділових ігор у підготовці студентів до іншомовного спілкування (Л. Волкова, М. Воронка, Ю. Друзь та інші).

Мета статті – проаналізувати конкурентоспроможність, економічну та професійну мобільність студентів економічних спеціальностей у контексті вивчення іноземних мов.

Виклад основного матеріалу. Знання іноземної мови збільшує конкурентоспроможність кандидата на ринку праці, сприяє міжнародній мобільності. Компетентний, конкурентоспроможний випускник вузу повинен володіти хорошими знаннями в області іноземних мов та вміти використовувати інформаційні технології. Як справедливо стверджує С.Л. Новолодська, «професійна спроможність випускника ... здебільшого визначається ступенем його неутрудненої та діяльнісної участі в іншомовному інтерактивному спілкуванні, від повноти його включення у міжкультурну комунікацію. Іншими словами, випускник немовного вузу повинен бути здатен до використання іноземної мови і різних постійно варіативних соціальних та професійно детермінованих ситуаціях» [2].

Важко заперечувати, що вивчення іноземної мови повинно призвести до формування мультикультурної компетенції, що забезпечує формування певного рівня мовної, соціально-культурної компетенції та міжкультурні знання та навички, що дозволяють ефективно вести ділове спілкування у професійно-орієнтованій сфері діяльності [6].

В останні десятиліття іноземним мовам продовжують приділяти пильну увагу не тільки студенти, які хочуть вивчити їх, а також вчителі, які намагаються знайти нові методи навчання у освітньому середовищі, що швидко змінюється. Навчання діловій мові розглядається у контексті вивчення іноземних мов за професійним спрямуванням, основною особливістю якого є ретельний аналіз поточних потреб, відбір і розробка навчальних матеріалів. Крім того, навчання зосереджує увагу на певних видах комунікації в професійному контексті [5].

Слід зазначити, що навчання діловій англійській мові має свої особливості. Першою характерною ознакою є специфічні особливості для кожної сфери суспільного життя. Іноземна мова за професійним спрямуванням та ділова іноземна мова, необхідні для фінансового менеджера, сильно відрізняються від тих, які потрібні для фахівця з маркетингу або лікаря. Крім того, деякі ідіоми можуть мати різні значення в різних сферах. Тому для майбутніх фахівців викладання англійської мови має бути іншим для різних професій. Неможливо створити лише один курс ділової англійської мови,

придатний для будь-якої галузі професійної діяльності, що влаштовує фахівців усіх професій.

Іншою характеристикою англійської мови за професійним спрямуванням є терміни та фразові дієслова, що ґрунтуються на професійних знаннях, необхідних для їх інтерпретації. Цілком зрозуміло, що засвоєння бізнес-термінів і ідіом має відбуватися в курсі професійної підготовки.

Однак знання ділової термінології є недостатніми для ефективної участі у звичайних ситуаціях спілкування. Очевидно, дуже важливо поєднувати придбану лексику з її використанням у звичайній професійній діяльності. Як показує практика, а у даному випадку необхідний певний рівень комунікативної компетентності. Ділову англійську мову, звичайно, треба поєднувати з вивченням розмовної мови та англійської граматики з вивченням бізнес-лексики та правилами ділового спілкування.

Показниками успішного вивчення мови бізнесу є хороші результати в оволодінні правилами комунікативної поведінки в ситуаціях міжкультурного спілкування, набуття знань у напрямках розвитку світу науки у відповідних галузях, правилами ведення переговорів та ділової термінології. Серед основних навичок, які необхідні майбутнім фахівцям з економіки, хотілося б відзначити наступні навички: проведення наукового та ділового усного спілкування в монологічній та діалогічній формах; обґрунтування ідей у письмовій формі у форматі есе; проведення наукової та проектної діяльності з використанням інформаційних ресурсів; спілкування з іноземними партнерами у подальшій професійній діяльності; різні види читання зі словником і без нього для наукових досліджень, тобто систематизація, аналіз та інтерпретація професійної інформації; досконале розуміння професійно орієнтованих текстів; творче самостійне мислення, професійна культура та наукова полеміка.

Ефективний метод навчання діловій англійській мові повинен спиратися на використання трьох груп електронних ресурсів, які виступають як спосіб навчання професійно-орієнтованій мові студентів економічних спеціальностей. Вищезгадані групи включають наступне: а) ресурси, призначені для викладачів (інструментальні електронні ресурси та методика Інтернет-ресурси); б) ресурси, розроблені для студентів (навчальні програми та навчальні ресурси з Інтернету); в) ресурси загального призначення (словникові та енциклопедичні ресурси, програми роботи з текстами, програми для генерації ділових паперів, автентичні інтернет-ресурси з економіки).

Ефективний набір вправ з ділової англійської мови для студентів економічних факультетів має містити три основні групи завдань: а) навчання, спрямоване на формування навичок діловій англійській мові: аспектно-орієнтований (лексика, граматики, фонетична); аналітичний (спрямований на засвоєння структури та особливостей ділової англійської мови; умовно-лінгвістичний і лінгвістичний (спрямований на засвоєння усних і письмових жанрів ділової англійської мови); б) вправи, спрямовані на формування навичок ділової етики (соціально визначені та етичні); в) завдання, спрямовані на формування у студентів навичок самостійної роботи з оволодінням рівня ділової англійської мови.

Одним з основних принципів, на яких базується вивчення ділової англійської мови, є міждисциплінарний підхід. Такий підхід поєднує в собі лінгвістичний, професійний, комп'ютерний і культурологічні тенденції навчання. Принцип рольової організації навчального матеріалу і навчального процесу є одним з найважливіших принципів. Загальновідомо, що спілкування стає креативним особистісно-орієнтованим процесом у випадку, якщо учні не тільки імітують комунікативну діяльність, але й коли вони вмотивовані виконувати певні мовні дії.

Іншим важливим принципом навчання іноземній мові є принцип використання нових освітніх технологій – ефективних методів організації аудиторних занять, самостійної роботи студентів. Однією з таких технологій є предметно-мовне інтегроване навчання CLIL (Content and Language Integrated Learning). CLIL розглядає вивчення іноземних мов як інструмент для вивчення інших предметів, таким чином формуючи у студентів потребу в навчанні, що дозволяє їм переосмислити та розвивати свої здібності у комунікації, у тому числі і на рідній мові. Найбільш поширеним є таке визначення: CLIL – дидактична методика, що дозволяє сформувати у студентів лінгвістичні та комунікативні компетенції на нерідній мові у тому ж учбовому контексті, в якому у них відбувається формування та розвиток загальноучбових знань та вмінь [4].

Сьогодні вищі учбові заклади багатьох країн успішно використовують CLIL на практиці, що дозволяє підготувати не тільки спеціалістів у певних професійних областях, але й спеціалістів, що володіють іноземними мовами.

Однією з переваг даної методики є підвищення мотивації до вивчення іноземної мови у тих, хто навчається. Вивчення мови стає більш цілеспрямованим, так як мова використовується для рішення конкретних комунікативних задач. Слід відзначити, що робота над різними темами дозволяє вивчити специфічні терміни, певні мовні конструкції, що сприяє поповненню словникового запасу того, хто навчається, предметній термінології та готує його до подальшого вивчення й застосування отриманих знань та вмінь [3, с. 129].

Третій, але не менш важливий, – принцип колективної взаємодії. Цей принцип поєднує цілі професійної підготовки та особистісного розвитку; він також характеризує методи та умови інтегрованого навчального процесу. Цей принцип розглядається як основний у навчальному процесі у разі спілкування студентів, що інтенсивно взаємодіють один з одним, обмінюються навчальною інформацією, при цьому поглиблюючи свої знання і оволодіння своїми навичками. Як показує практика, використання цього принципу забезпечує сприятливу атмосферу, успішну взаємодію і певні відносини, які виступають як необхідні умови підвищення ефективності навчального процесу та передумовою успіху кожного студента у взаємодії з успіхом інших студентів у групі.

Аналіз сучасних наукових досліджень щодо питання професійної підготовки економістів показує, що потенціал навчання іноземній мові не використовується в повній мірі. «Незважаючи на виражену тенденцію професіоналізації викладання іноземної мови у вузі, навчання цій дисци-

пліні ведеться практично окремо від формування професійної компетенції майбутнього спеціаліста. Тому, у процесі навчання іноземній мові студент не отримує цілісного уявлення про зміст майбутньої професійної діяльності...» [1, с. 93].

Формування професійної мобільності майбутнього економіста – довгий процес, що здійснюється за певною логікою та послідовністю. Враховуючи його специфіку та тривалість, слід виділити наступні три етапи в його розвитку: інформаційний, продуктивний та креативний. Формами роботи, що характеризують *інформаційний етап*, є впровадження в процес вивчення іноземної мови професійної лексики, аутентичних текстів професійної економічної спрямованості, постановка задач учбово-професійного характеру, первинна робота з інтерактивними засобами, проведення рольових ігор. Важливу роль на *продуктивному* етапі має робота з професійною економічною термінологією, постановка проблемних задач, виконання завдань пошукового характеру, ділові ігри, проведення учбово-професійного ділового спілкування з використанням засобів інтернет. Формами роботи, найбільш ефективними на *креативному* етапі, є проведення форумів, презентацій, ділових нарад іноземною мовою з використанням інтерактивних та інтернет засобів, завдання проектно-пошукового характеру, самостійна та групова робота майбутніх економістів по створенню проектів, планів, складання кошторисів, рекламних об'яв, самопрезентацій та презентацій умовної організації, підприємства іноземною мовою.

Сучасна професійна освіта економіста припускає наявність певних навичок роботи з іншомовною літературою, оскільки професійно значуща інформація у наш час черпається із різних вітчизняних та закордонних джерел. Вона є доступною на іншомовних, зокрема англомовних, сайтах мережі Інтернет. Саме тому розвиток мобільності майбутнього економіста розглядається у контексті навчання іноземній мові, причому однією з важливих умов її формування є використання інформаційних ресурсів у процесі професійної підготовки.

Висновки з даного дослідження та перспективи. Таким чином, навчання іноземній мові стає важливим засобом формування професійної компетентності, зростає актуальність набуття професійної іншомовної комунікативної компетентності для спеціаліста будь-якого фаху, що забезпечить професійну мобільність, ефективність діяльності, використання актуальної інформації. Впровадження *комунікативного підходу* до вивчення іноземних мов дає можливість створити природні умови спілкування, наближує навчальний процес до реальних мовленнєвих ситуацій, сприяє розвитку пізнавальної активності особистості в процесі самостійного надбання знань, умінь і навичок. Застосування *прийомів рефлексивної діяльності* студентів у формуванні інтеркультурологічної компетенції забезпечує формування критичного підходу майбутніх фахівців з економічних спеціальностей у процесі спілкування як до самого себе, так і до своїх висловлювань, рівня та якості свого мовлення, а також до таких самих показників професійної діяльності іншомовного ділового партнера.

Список літератури:

1. Менш О.О. Інноваційне моделювання як засіб формування професійної іншомовної компетенції. *Вища освіта в Україні*. 2013. № 10. С. 90–97.
2. Новолодская С.Л. Формирование у студентов неязыкового вуза профессиональной мобильности средствами учебного пособия по иностранному языку: автореферат диссертации кандидата педагогических наук : 13.00.02. Иркутск, 2005. 24 с.
3. Поленова А.Ю., Постукян М.М. К проблеме ранней языковой профессионализации бакалавров в сфере экономики. *Journal of Economic Regulation (Вопросы регулирования экономики)*. 2014. Т. 5, № 1. С. 128–133.
4. Coyle D. Content and Language Integrated Learning Motivating Learners and Teachers. URL: <http://blocs.xtec.cat/clilpractiques1/files/2008/11/slrcoyle.pdf> (accessed: 30.01.2015).
5. Kumarova, M.G. *New business-English. The course of business lexicon of English*. Sumy : AKALIS, 1997. (in English)
6. Petkov, V.A., Filonenko, V.A. The monitoring of future specialists' competences development in the process of realization of language training educational programs. *Bulletin of Dnipropetrovsk University. Series : Economics (Oles' Gonchar Dnipropetrovsk National University)*, 2014. P. 101–104. (in English)

References:

1. Mensh O.O. (2013). Innovatsiyne modelyuvannya yak zasib formuvannya profesiyanoi inshomovnoyi kompetentsiyi [Innovative modeling as a means of forming a professional foreign language competence]. *Vyshcha osvita v Ukraini*, no. 10, pp. 90–97.
2. Novolodskaya S.L. (2005). Formirovaniye u studentov neyazykovogo vuza professional'noy mobil'nosti sredstvami uchebnogo posobiya po inostrannomu yazyku [Formation of professional mobility in students of a non-linguistic university by means of a foreign language textbook]. Extended abstract of PhD Thesis. Irkutsk.
3. Polenova A.Yu., Postukyan M.M. (2014). K probleme ronney yazykovoy professionalizatsii bakalavrov v sfere ekonomiki [To the problem of early language professionalization of bachelors in the field of economics]. *Journal of Economic Regulation (Voprosy regulirovaniya ekonomiki)*, vol. 5, no. 1, pp. 128–133.
4. Coyle D. Content and Language Integrated Learning Motivating Learners and Teachers. URL: <http://blocs.xtec.cat/clilpractiques1/files/2008/11/slrcoyle.pdf> (accessed: 30.01.2015).
5. Kumarova, M.G. (1997) *New business-English. The course of business lexicon of English*. Sumy : AKALIS. (in English)
6. Petkov V.A., Filonenko V.A. (2014). The monitoring of future specialists' competences development in the process of realization of language training educational programs. *Bulletin of Dnipropetrovsk University. Series : Economics (Oles' Gonchar Dnipropetrovsk National University)*, pp. 101–104. (in English)